

OBČANSKÉ PRÁVO-DĚDĚNÍ
(12. 11. 2019)

JUDr. Michal Márton, Ph.D.

Dědění

právní předpis

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Dědictví

je právem na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní (§1475 OZ)

Pozůstalost je pojata jako jmění zůstavitele k okamžiku zůstavitelovy smrti, resp. jako ta jeho část, která je způsobilá přejít na dědice jako na právního nástupce, zatímco **dědictví** je to z pozůstalosti, co skutečně připadá jako jmění osobě, která je dědicem.

Předpoklady dědění

- Smrt zůstavitele
- Existence pozůstalosti
- Dědická způsobilost – způsobilý dědic
- Dědický titul

Dědění-předpoklady

Smrt zůstavitele (viz přednáška osoby)

Existence pozůstalosti

- ❑ zůstavitel musí zanechat nějaký majetek, aby bylo co dědit
- ❑ pokud po sobě zůstavitel zanechá majetek nepatrné hodnoty, tak soud dědické řízení z moci úřední zastaví (§ 153 zák. o zvláštních řízeních soudních, „ZŘS“)
- ❑ do dědictví spadají jak aktiva, tak i pasiva zůstavitele. Jedná se o univerzální nástupnictví a není možné, aby dědic aktiva z dědictví přijal a pasiva odmítl.
- ❑ pozůstalost tvoří veškeré jmění zůstavitele v okamžiku jeho smrti, které je způsobilé přejít na právního nástupce (hodnoty, které jsou ocenitelné a mohou být předmětem prodeje)

Dědění-předpoklady

Dědická způsobilost = způsobilým dědicem může být fyzická osoba, právnická osoba i stát

FO -způsobilost stát se dědicem vzniká obecně narozením člověka. Na počaté dítě se hledí jako již na narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům (§ 25 OZ). Nenarodí-li se živé, hledí se na něj, jako by nikdy nebylo. Způsobilost stát se dědicem zaniká u fyzické osoby její smrtí.

PO- i ta, která má teprve vzniknout, vznikne-li do 1 roku od smrti zůstavitele

STÁT-povolal-li jej zůstavitel závětí, nepořídil-li zůstavitel žádné platné pořízení pro případ smrti ve prospěch jiného dědice a není-li žádných zákonných dědiců

Dědění

Dědická nezpůsobilost

pouze FO

z dědického práva je vyloučen ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného TČ proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul (§ 1481) – odpouštění musí být výslovně projevono,

- ❑ probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákoný dědic (§ 1482 odst. 1)

- ❑ byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti (§ 1482 odst. 2)

Dědění

vydědění – zatímco dědická nezpůsobilost postihuje jakéhokoli dědice, pokud jde o fyzickou osobu, vydědění postihuje nepominutelného dědice, kterému náleží povinný díl, a tím je potomek

důvody vydědění

- neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi
- o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl (většina vydědňujících listin napadnuta tvrzením, že šlo o odcizení přirozené, úspěšně)
- byl odsouzen za TČ svědčící o jeho „zvrhlé povaze“
- vede trvale nezřízený život – další neurčitý termín s prostorem pro subjektivismus (z judikatury alkoholismus, gamblerství..)
- **marnotratný dědic** za současné podmínky, že současně je jeho díl zůstaven jeho potomkům

Dědění

Odmítnutí dědictví

- Způsobilý dědic má v rámci své autonomie vůle právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout.
- Vyžaduje se výslovné prohlášení vůči soudu ve lhůtě do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho dědickém právu a jeho právu dědictví odmítnout i o následcích odmítnutí (§ 1487 OZ)
- Právo odmítnout v případě smrti dědice přechází ve lhůtě k odmítnutí na jeho dědice.
- Odmítnutí s výhradou, podmínkou, je neplatné.

Vzdání se dědictví

- Dědic, který neodmítl, se může dědictví v dědickém řízení vzdát ve prospěch jiného dědice (dědictví nelze odmítnout ve prospěch jiné konkrétní osoby)
- Lze se vzdát v jakémkoli rozsahu.
- Podmíněno souhlasem druhé strany.
- Změna se nesmí dotknout práv třetích osob.

Dědění

Zřeknutí se dědického práva (§ 1484 an.)

- Předpokládaný dědic se ještě za života zůstavitele smluvně zřekne svého práva stát se dědicem.
- Nepominutelný dědic se zříká i svého práva na povinný díl.
- Rozsah zřeknutí dispozitivní.
- Smlouva může být úplatná i bezúplatná.
- Nenabude-li ten, v jehož prospěch se presumptivní dědic zřekl, platí, že nabude presumptivní dědic (dispozitivní).
- Může být alternativní řešení následně žádoucího započtení na dědický podíl (presumptivní dědic již za života zůstavitele něco obdržel).
- Forma smlouvy - veřejná listina, zrušení prostá písemná

Dědění

Závěť – projev vůle zůstavitele, má přednost před děděním ze zákona

Zákon – pokud neexistuje závěť, nebo pokud nedopadá ustanovení závěti na všechny zůstavitelův majetek

Dědická smlouva – novinka, posiluje zůstavitelovu volnost při rozhodování o jeho majetku pro případ smrti, nejsilnější dědický titul, forma veřejné listiny (jinak se posoudí jako závěť), nelze pořídit o celé pozůstalosti ($\frac{1}{4}$ musí zůstat volná – lze předat závětí stejné osobě)

- ❖ Důvody dědění mohou působit i vedle sebe
- ❖ Stejný dědic může být povolán na základě smlouvy, závěti i ze zákona.

Dědění

Závěť

Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz (§ 1494 OZ)

Výklad závěti

slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl

schopnost pořídit závěť je vázána na **svéprávnost** (způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem – právně jednat – obdoba způsobilosti k právním úkonům).

Plná svéprávnost se nabývá zletilostí (18 let), popř. přiznáním svéprávnosti (emancipací), nebo uzavřením manželství.

kdo **dovršil 15 let** a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat závěť bez souhlasu zák. zástupce formou veřejné listiny (§ 1526)

Dědění

kdo byl ve svéprávnosti omezen tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně pořídit v jakékoli formě, pokud se uzdravil tak, že je schopen projevit vlastní vůli (§ 1587)

kdo byl ve svéprávnosti omezen, může v rámci omezení pořizovat jen formou veřejné listiny

kdo byl ve svéprávnosti omezen pro závislost na alkoholu, drogách nebo hracích automatech, může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli formě, nejvýše však o ½ pozůstalosti, zbytek případně zákonným dědicům (ne pokud je jediným zák. dědicem stát, pak může pořídit o celé pozůstalosti) - § 1528/2

Dědění

Forma závěti

závěti pořizované soukromě (soukromá listina)

holografní – psané zůstavitelovou vlastní rukou, napsané beze svědků, celá vlastní rukou a vlastní rukou i podepsána (§ 1533)

alografní – (alografní obecné) jsou napsané jakkoli jen ne vlastní rukou, zůstavitel musí však vlastní rukou podepsat a před 2 svědky současně přítomnými prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli (svědci nemusí znát obsah závěti)

nevidomé osoby – (alografní zvláštní) 3 současně přítomní svědci, listina musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal, zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli

osoba se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát – 3 současně přítomní svědci, obsah listiny musí být tlumočen svědkem, který závěť nepsal „zvláštním způsobem dorozumívání“ = dorozumívací prostředky neslyšících a hluchoslepých osob; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen; zůstavitel zvoleným způsobem potvrdí, že jde o jeho poslední vůli

Dědění

závěti pořizované veřejně (veřejná listina)

nejen forma notářského zápisu

kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti, přesvědčí se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení

zachycuje-li veřejná listina projev vůle osoby při právním jednání a je-li jednajícím podepsána, zakládá to vůči každému **plný důkaz o takovém projevu vůle**

X

pravost a platnost soukromé listiny (vlastní rukou psané závěti) musí **prokázat ten, kdo se jí dovolává**

Dědění

dědická smlouva

- dvoustranné právní jednání, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustavení přijímá
- strany se mohou ustavit navzájem, povolat za dědice třetí osobu
- dědic má právo dědictví odmítnout nebo žádat soupis pozůstalosti
- smlouva nemůže být jednostranně změněna nebo zrušena
- dědická smlouva MUSÍ být pořízena ve formě veřejné listiny (za současného stavu notářský zápis)

odkaz (a rozdíl oproti dědictví)

- dědictví reprezentuje podíl na pozůstalosti
- odkazem zůstavitel pouze zůstavuje z dědictví určitou věc nebo několik věcí určitého druhu, odkazovníku nenáleží dědictví, tj. pozůstalost ani podíl na ní (§ 1477)
- odkazovník není účastníkem dědického řízení
- odkazovník není odpovědný za dluhy zůstavitele
- odkazy připadají k tíži všem dědicům podle poměru jejich podílů, a to i tehdy, byla-li odkázána věc náležející jednomu ze spoludědiců (§ 1597)
- každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň 1/4 odkazu nezatížená

Dědění ze zákona

6 dědických tříd

První třída dědiců (§ 1635)

*Dědí zůstavitelovy **děti** a jeho **manžel**, každý z nich stejným dílem.
Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti;
totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka. (= **PRÁVO neomezené
REPREZENTACE**)*

Reprezentační právo znamená, že pokud například z důvodu předemřetí nebo odmítnutí dědictví některým z dětí toto dítě nedědí, nedochází k přírůstku (akrescenci) po něm uprázdněného dědického podílu k podílu jiných dědiců této skupiny, ale jeho dědický podíl přechází na jeho děti, není-li jich další jeho potomky v sestupné linii.

Dědění ze zákona

Druhá třída dědiců (§ 1636)

*Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě **manžel**, zůstavitelovi **rodiče** a dále **ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.***

Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.

Osoby spolužijící nemohou však ve druhé třídě dědit samy.

Ve druhé dědické třídě se neuplatňuje reprezentační právo.

Pokud ve druhé třídě nedědí manžel ani rodiče zůstavitele, nastupují dědicové ve třetí dědické třídě.

Dědění ze zákona

Třetí třída dědiců (§ 1637)

Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti. (= PRÁVO omezené REPRESENTACE)

U sourozenců se uplatní reprezentační právo, tzn. nedědí-li žádný ze sourozenců zůstavitele, nedochází k přírůstku jejich uprázdněného podílu ve prospěch osob spolužijících, ale tento podíl přechází na děti sourozenců – ty si jej rozdělí rovným dílem

Dědění ze zákona

Čtvrtá třída dědiců (§ 1638)

*Nedědí-li žádný dědic ve třetí třídě, dědí ve čtvrté třídě stejným dílem **prarodiče** zůstavitele.*

Také se vychází z principu, že všichni prarodiče dědí rovným dílem, to znamená jednu čtvrtinu a případně uvolněný jeden podíl přirůstá poměrně všem ostatním.

Dědění ze zákona

Pátá třída dědiců (§ 1639)

*(1) Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen **prarodiče rodičů** zůstavitele (tj. **prababičky, pradědečci zůstavitele**). Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.*

(2) Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.

Důvod: prodlužující se věk – potřeba zajistit je ve stáří, náhlá a někdy i hromadná úmrtí mladých lidí

Dědění po rodových větvích – primárně se odlišuje otcova a matčina strana

Dědění ze zákona

Šestá třída dědiců (§ 1640)

(1) *Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě **děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem.** - **praneteře a prasynovci (vnuci sourozenců zůstavitele), strýcové a tety***

(2) *Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.* - **bratrance a sestřenice zůstavitele (PRÁVO omezené REPRESENTACE)**

- je-li někdo se zůstavitelem příbuzný z více než z jedné strany, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany (§ 1641)

Dědění – ochrana dědice před dluhy

Výhrada soupisu § 1706 – 1708 a další

Dědic má právo vyhradit si soupis pozůstalosti, uplatní-li je do jednoho měsíce ode dne, kdy ho soud o tomto právu vyrozuměl. **Hradit dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví bude dědic jen tehdy, pokud uplatní výhradu soupisu** (jinak by musel hradit i ze svého majetku). Stejně tomu bude, jestliže soud nařídí soupis pozůstalosti v zájmu osoby pod zvláštní ochranou.

Pokud se prokáže, že dědic úmyslně zatajil pozůstalostní majetek, nebo spojil části pozůstalosti s částmi svého majetku a nejde rozlišit, komu patří, ruší se od počátku účinky uplatnění výhrady soupisu (pokud k němu došlo), ledaže tomu tak bylo již před smrtí zůstavitele. (§ 1681, také další okolnosti, za nichž dojde ke zrušení účinků uplatnění výhrady soupisu).

Dědění –ochrana věřitele přede dluhy

Odloučení pozůstalosti § 1709 - § 1710

Věřitel je oprávněn navrhnout, předtím než soud potvrdí nabytí dědictví, aby pozůstalost zůstala odloučena od jmění dědice a byla **spravována jako oddělené jmění**.

Důvodem je, aby se dědicovi věřitelé neuspokojovali z majetku, který zde zanechal zůstavitel, a to na úkor věřitelů zůstavitele. Je-li dle soudu zřejmé, že není důvod k obavám věřitele, pak návrhu nevyhoví.

Shledá-li soud návrh důvodným, bez odkladu učiní opatření zajišťující pozůstalost (rozhodne o tzv. závěře pozůstalosti, které se užije namísto soudní úschovy) a provede se soupis a ocenění pozůstalosti.

Vyhovění návrhu na odloučení pozůstalosti má za **následek**, že věřitelé, kteří si odloučení vyžádali, se z odloučené pozůstalosti uspokojí. **Nemají** však již nárok se uspokojit z ostatního dědicova majetku, a to ani v případě, že dědic neuplatnil výhradu soupisu.

Odloučení **nemá dopad na ostatní dědice**.